

Сергій Вікторович Жуков,*доктор юридичних наук,**суддя Касаційного господарського суду**у складі Верховного Суду*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ ПРАВОЧИНІВ БОРЖНИКА У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

У статті досліджено окремі проблеми правозастосування, що виникають у процедурі визнання недійсними правочинів, укладених боржником у межах справи про банкрутство, відповідно до статті 42 Кодексу України з процедур банкрутства. Крім того, здійснено аналіз мети визнання недійсними правочинів боржника, суб'єктного складу процедури визнання недійсними правочинів, розкрито поняття «підозрілий період для визнання недійсності правочинів» та «принцип сумнівності правочинів у справі про банкрутство» у поєднанні з обов'язком повноти дій ліквідатора. Проаналізовано визнання недійсними правочинів за спеціальними підставами у поєднанні з підставами, передбаченими Цивільним кодексом України. Розглянуто окремі підстави визнання недійсними правочинів та пов'язаність їх зі збитками. Досліджено стандарти доказування недійсності правочинів за спеціальними підставами, а також наслідки визнання недійсними правочинів у межах справи про банкрутство.

Ключові слова: банкрутство, боржник, кредитор, недійсність правочинів, принцип сумнівності правочинів, оспорування правочинів, підстави та порядок визнання недійсними правочинів.

У Кодексі України з процедур банкрутства закладено потужний інструментарій, який надає кредиторам можливість для захисту своїх прав та законних інтересів під час судової процедури банкрутства. Так, важливим інститутом законодавства про банкрутство є визнання у встановленому

законом порядку правочинів боржника недійсними, що надає кредиторам та арбітражному керуючому можливість повернення активів боржника до ліквідаційної маси боржника для задоволення вимог кредиторів. Отже, основною метою визнання недійсними правочинів за участю боржника у межах справи про банкрутство є захист інтересів кредиторів, адекватне наповнення ліквідаційної маси та скорочення різниці між розміром ліквідаційної маси і загальним розміром кредиторських вимог.

Правові проблеми визнання недійсними правочинів у межах справи про банкрутство були предметом дослідження фахівців з питань банкрутства, серед яких Б. М. Поляков, П. Д. Пригуза, В. В. Радзвілюк та інші. Проте викликає необхідність у подальших наукових дослідженнях правових проблем визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство під час правозастосування нового основного нормативно-правового акта з питань банкрутства – Кодексу України з процедур банкрутства.

Проблема забезпечення стабільності цивільного обороту і дійсного захисту прав та законних інтересів учасників цивільно-правових відносин є нагальною для сучасної України. Існує велика кількість випадків укладення угод, сторони яких, шляхом здійснення недобросовісних дій порушують права та законні інтереси інших учасників угод, а також права осіб, що не є учасниками цих угод.

Ще у Давньому Римі було помічено, що несправні боржники перед остаточною фінансовим крахом намагалися різними способами приховати своє майно від вимог кредиторів, аби запобігти остаточною розоренню. Для цього укладалися фіктивні правочини з відчуження майна на користь родичів або осіб, що були з боржником у змові. Як результат, добросовісні кредитори не мали можливості отримати те, що їм мало належати відповідно до цивільно-правової угоди з боржником. Тому з метою захисту інтересів кредиторів у римському праві були розроблені спеціальні засоби, які дозволяли повернути майно шляхом направлення спеціальних позовів. Так, кредитору надавався судовий захист у вигляді поворотних позовів. Це – позов (*action Pauliana*)

проти боржника та осіб, причетних до розтрата майна, яке відбулося внаслідок омани. Такі дії неплатоспроможного боржника при укладенні угоди повинні бути здійснені зі злим умислом і завдавати шкоди кредиторам, якщо боржник, маючи перед кредиторами борги, свідомо відчужує майно і, як наслідок, зменшує можливість погашення вимог кредиторів. Якщо кредитор не зміг довести наявний умисел боржника чи його контрагента при укладенні угоди, кредитору надавалося право на поворотний позов (*action in factum*) наслідком зобов'язання боржника чи контрагента добровільно задовольнити вимогу кредитора в межах наявного збагачення від такої угоди [1, с. 339–342].

Інститут визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство є універсальним засобом захисту у відносинах неплатоспроможності та частиною єдиного механізму правового регулювання відносин неплатоспроможності, що спрямована на дотримання балансу інтересів не лише осіб які беруть участь у справі про банкрутство, а й осіб, залучених у справу про банкрутство, наприклад, контрагентів боржника. Визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство спрямоване на досягнення однієї з основних цілей процедури неплатоспроможності – максимально можливе справедливе задоволення вимог кредиторів.

Спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником, розглядаються господарським судом у межах справи про банкрутство за правилами, передбаченими Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК України), з особливостями, визначеними статтею 7 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУПБ). Склад учасників розгляду спору визначається відповідно до ГПК України та КУПБ.

Відповідно до абзацу третього частини другої статті 7 КУПБ господарський суд розглядає спори, стороною в яких є боржник, за правилами, визначеними ГПК України. За результатами розгляду спору суд ухвалює рішення. Водночас у частині четвертій статті 42 КУПБ зазначено, що за результатами розгляду заяви арбітражного керуючого або кредитора про

визнання недійсним правочину боржника господарський суд постановляє ухвалу. Згідно з умовами частини першої та частини сьомої статті 2 ГПК України господарський суд порушує справи за позовними заявами; господарський суд порушує справи про банкрутство за письмовою заявою будь-кого з кредиторів, боржника.

Оскільки у контексті наведених законодавчих норм існує правова колізія, тобто не зрозуміло, яке за своєю формою судове рішення має ухвалювати господарський суд – рішення чи ухвалу, вважаю, що під час розгляду спорів щодо недійсності правочину боржника ця суперечність законодавства може бути вирішена саме судовою практикою.

У новому КУПБ суб'єктний склад спору про визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство дещо розширено порівняно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Так, у статті 42 КУПБ визначено, що відповідну заяву має право подавати кредитор або арбітражний керуючий. Тобто законодавцем не конкретизовано, який це кредитор, що дає підстави вважати, що такими суб'єктами можуть бути за визначенням статті 1 КУПБ: юридична або фізична особа, контролюючий орган, уповноважений відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, інші державні органи, які мають вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника; забезпечені кредитори – кредитори, вимоги яких до боржника або іншої особи забезпечені заставою майна боржника; конкурсні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника; поточні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, що виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство. Згідно зі статтею 20 зазначеного Закону відповідну заяву міг подавати лише конкурсний кредитор та арбітражний керуючий.

Крім того, слід зазначити, що за змістом статті 42 КУПБ подавати заяви про визнання недійсними правочинів боржника може арбітражний керуючий, який діє залежно від стадії, а саме розпорядник майна, керуючий санацією та ліквідатор. Окремо варто зауважити, що відповідно до частини дев'ять статті 44 КУПБ розпорядник майна має право на подання до господарського суду позову щодо визнання недійсними правочинів, у томі числі укладених боржником з порушенням порядку, встановленого цим Кодексом, а також позовів щодо визнання недійсними актів, прийнятих у процедурі розпорядження майном щодо зміни організаційно-правової форми боржника. У частині п'ятій статті 50 КУПБ встановлено, що керуючий санацією має право подавати заяви про визнання правочинів (договорів), укладених боржником, недійсними. Згідно з частиною першою статті 61 КУПБ ліквідатор здійснює свої повноваження, а саме подає до суду заяви про визнання недійсними правочинів (договорів) боржника. З цього приводу постає питання: чи є подання заяв про визнання недійсними правочинів правом арбітражного керуючого чи його обов'язком? Важливо також зазначити, що у частині третій статті 12 КУПБ визначено, що під час реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний діяти добросовісно, розсудливо та з метою, з якою ці права та обов'язки надано (покладено). Тому вважаю, що арбітражний керуючий, проаналізувавши документи та фактичні обставини у справі про банкрутство, самостійно визначає наявність підстав для визнання недійсними правочинів боржника та спроможність подання такої заяви впливати на наповнення ліквідаційної маси, відновлення порушених прав кредиторів і погашення їх вимог. Особливістю у реалізації повноважень арбітражного керуючого у ліквідаційній процедурі є обов'язок ліквідатора здійснити повноту дій, спрямовану на виявлення та повернення активів боржника (частина перша статті 65 КУПБ). Тому цей обов'язок кореспондується з принципом правової презумпції сумнівності правочинів при дослідженні угод боржника. Поняття правової презумпції сумнівності правочинів при дослідженні угод боржника розкрито у правових висновках

Верховного Суду (постанова Верховного Суду від 30.01.2019 у справі № 910/6179/17 [2]). Воно передбачає, що будь-який правочин боржника щодо відчуження ним свого майна, вчинений у підозрілий період, є сумнівним і може бути визнаний недійсним на підставі спеціальної норми закону. Ліквідатор зобов'язаний перевірити наявність підстав для визнання недійсним сумнівного правочину відповідно до статті 42 КУПЗ або норм Цивільного та Господарського кодексів України. Слід звернути увагу, що недійсними можуть бути визнані не всі без винятку правочини боржника, укладені у підозрілий період, а лише ті, підставність визнання недійсними яких передбачено частиною першою, другою ст. 42 КУПБ.

Ураховуючи значення інституту визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство та важливість його для захисту інтересів кредиторів, законодавець додатково у пункті 3 частини восьмої статті 48 КУПБ визначив, що до компетенції комітету кредиторів належить прийняття рішення про звернення до господарського суду з вимогою про визнання правочинів (договорів) боржника недійсними на будь-якій стадії процедури банкрутства. Отже, у цьому випадку комітет кредиторів за власною ініціативою може виступити додатковим суб'єктом визнання недійсними правочинів боржника. При цьому підстави для визнання недійсними обирає саме комітет кредиторів, і такі підстави можуть бути як спеціальними (стаття 42 КУПБ), так і будь-якими цивільно-правовими.

У частинах першій та другій статті 42 КУПБ законодавець визначив різні умови для визнання недійсності правочинів боржника. Так, у частині першій цієї статті встановлено такі умови: по-перше, вчинення правочинів після відкриття провадження у справі про банкрутство; по-друге, вчинення правочину протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство; по-третє, якщо правочини завдали збитків боржнику або кредиторам. У частині другій цієї статті такою єдиною умовою є те, що правочини вчинені боржником протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство. Отже, умови та підстави

визнання недійсними правочинів боржника, визначені частинами першою та другою статті 42 КУПБ мають суттєву різницю. Перші, умовно кажучи, більш складні, другі – більш прості.

Окремо необхідно зазначити, що стаття 42 КУПБ не передбачає, на відміну від статті 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», спростування майнових дій. Цей інститут був виключений з Кодексу. Крім того, стаття 42 КУПБ не застосовується до визнання недійсними аукціонів, що відбуваються щодо майна банкрута відповідно до норм Кодексу.

Частина перша статті 42 КУПБ – так звані «складні умови та підстави» визнання недійсними правочинів боржника

Перша умова. Підозрілий період правочинів становить три роки, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство та після відкриття провадження у справі про банкрутство. Так, підозрілий період є обмеженим на минуле і необмеженим на майбутнє. Цей темпоральний критерій є дуже важливим, бо строк у три роки є значним строком для аналізу діяльності і укладення правочинів для будь-якого боржника. Визнання правочинів недійсними після спливу трьох років суттєво впливає на сталість цивільного обороту. У статті 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» таким строком був один рік до порушення провадження у справі про банкрутство. Існують думки, що цей строк навряд чи може бути кваліфікований як позовна давність [3]. Ймовірно, це спеціальний строк захисту прав кредиторів, визначений законодавцем для забезпечення їх права на справедливую можливість задоволення їх вимог. Застосування цього пункту зазначеної статті за межами трирічного строку до відкриття провадження у справі про банкрутство, як і відновлення такого строку, КУПБ не передбачає.

Друга умова. Обов'язковою умовою визнання правочинів недійсними у цьому випадку є наявність завдання збитків боржнику або кредиторам. Згідно з частинами першою, другою статті 22 ЦК України особа, якій завдано збитків

у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування.

Збитками є: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). ГК України збитками визначає витрати, зроблені управненою стороною, втрату або пошкодження її майна, а також неодержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною (стаття 224 ГК України). Статтею 225 ГК України встановлено, що до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються: вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною; матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом. При цьому згідно з вимогами частини другої статті 623 ЦК України розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, повинен бути реальним та доведеним позивачем. Для застосування такої міри відповідальності як відшкодування збитків необхідною умовою є наявність усіх чотирьох складових правопорушення, а саме: протиправна поведінка; збитки; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданими збитками; вина. За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільна відповідальність не настає. При доведенні збитків потрібно також брати до уваги статтю 74 ГПК України. Отже, у цьому випадку при доказуванні збитків для визнання недійсними правочинів боржника має бути доведено: те, що дії щодо укладення правочину суперечать інтересам боржника чи кредиторів;

визначений конкретний розмір збитків, яких зазнав боржник або кредитор; те, що розмір збитків пов'язаний з укладенням оспорюваного правочину; наявність вини сторін правочину у збитках.

Водночас слід зазначити, що у разі якщо збитки були завдані органом державної влади чи місцевого самоврядування (наприклад поліцією), то для стягнення збитків необхідна наявність не чотирьох, а трьох складових правопорушення, а саме: протиправна поведінка; збитки; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданими збитками. Прикладом стягнення таких збитків господарським судом є постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.03.2019 у справі № 920/715/17 [4].

Перша підстава. Боржник виконав майнові зобов'язання раніше встановленого строку. Доведенню підлягає наявність зобов'язання, наявність строку його виконання та факт виконання його раніше встановленого строку.

Друга підстава. Боржник до відкриття провадження у справі про банкрутство взяв на себе зобов'язання, внаслідок чого він став неплатоспроможним або виконання його грошових зобов'язань перед іншими кредиторами повністю або частково стало неможливим. Доведенню підлягає наявність взятого боржником на себе зобов'язання (документарне підтвердження), наявність неплатоспроможності або неможливості виконання зобов'язань перед кредиторами (аналіз активів та пасивів, експертиза) і причинний зв'язок між взятим зобов'язанням та неплатоспроможністю або неможливістю виконання зобов'язань перед кредиторами.

Третя підстава. Боржник здійснив відчуження або придбав майно за цінами, нижчими або вищими від ринкових, за умови, що в момент прийняття зобов'язання або внаслідок його виконання майна боржника було (стало) недостатньо для задоволення вимог кредиторів. Доведенню підлягає факт відчуження або придбання за цінами, нижчими або вищими за ринкові (експертиза, оцінка); в момент прийняття зобов'язання або внаслідок його виконання майна боржника було (стало) недостатньо для задоволення вимог кредиторів (експертиза, документарне підтвердження).

Четверта підстава. Боржник оплатив кредиту або прийняв майно в рахунок виконання грошових вимог у день, коли сума вимог кредиторів до боржника перевищувала вартість майна. Доведенню підлягає підтверджений факт здійснення оплати кредиту, прийняття майна в рахунок виконання зобов'язань (акт приймання-передачі), наявність перевищення суми вимог над вартістю майна (оцінка, експертиза).

П'ята підстава. Боржник узяв на себе заставні зобов'язання для забезпечення виконання грошових вимог. Доказуванню підлягає наявність належним чином засвідчених заставних зобов'язань боржника.

Частина друга статті 42 КУПБ – єдина умова та три підстави визнання недійсними правочинів боржника

Єдина умова. Підозрілий період правочинів становить три роки, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство. Так, підозрілий період за цим пунктом є обмеженим лише на минуле.

Перша підстава. Боржник безоплатно здійснив відчуження майна, взяв на себе зобов'язання без відповідних майнових дій іншої сторони, відмовився від власних майнових вимог. Необхідно доводити факт наявності майна боржника, факт його безоплатного відчуження (документарне підтвердження), факт виникнення зобов'язання і відсутності майнових дій з боку контрагентів боржника, факт наявності майнових вимог боржника та відмови від них.

Друга підстава. Боржник уклав договір із заінтересованою особою. Доводиться наявність факту укладення договору з особою, визначеною статтею 1 КУПБ як заінтересованою. Заінтересовані особи стосовно боржника – юридична особа, створена за участю боржника, юридична особа, що здійснює контроль над боржником, юридична або фізична особа, контроль над якою здійснює боржник, юридична особа, з якою боржник перебуває під контролем третьої особи, власники (учасники, акціонери) боржника, керівник боржника, особи, які входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер (бухгалтер) боржника, у тому числі звільнені з роботи за три роки до відкриття провадження у справі про банкрутство, а також особи,

які перебувають у родинних стосунках із зазначеними особами та фізичною особою – боржником, а саме: подружжя та їхні діти, батьки, брати, сестри, онуки, а також інші особи, щодо яких наявні обґрунтовані підстави вважати їх заінтересованими; для цілей цього Кодексу заінтересованими особами стосовно арбітражного керуючого чи кредиторів визнаються особи в такому самому переліку, як і заінтересовані особи стосовно боржника.

Третя підстава. Боржник уклав договір дарування. Доводиться наявність укладення будь-яких договорів дарування (документарне підтвердження, реєстр правочинів).

Наслідки визнання правочинів боржника недійсними закріплені у частині третій статті 42 КУПБ, якою визначено, що у разі визнання недійсними правочинів боржника з підстав, передбачених частиною першою або другою цієї статті, кредитор зобов'язаний повернути до складу ліквідаційної маси майно, яке він отримав від боржника, а в разі неможливості повернути майно в натурі – відшкодувати його вартість грошовими коштами за ринковими цінами, що існували на момент вчинення правочину.

Важливим є те, що приписи частини третьої статті 42 КУПБ не збігаються із правовими наслідками недійсності правочинів, що закріплені у частині першій статті 216 ЦК України, згідно з якою в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

Убачається, що основна різниця полягає у тому, що в разі неможливості повернення майна набутого в результаті укладення недійсного правочину, приписами частини третьої статті 42 КУПБ встановлюється обов'язок відшкодувати вартість такого майна грошовими коштами за ринковими цінами, що існували на момент вчинення правочину, тоді як відповідно до частини першої статті 216 ЦК України відшкодовується вартість того, що одержано, за цінами, які існують саме на момент відшкодування.

Необхідно зазначити, що стаття 42 КУПБ містить положення про те, що наслідком визнання недійсним правочину є обов'язок контрагента боржника повернути майно до ліквідаційної маси. Ліквідаційна маса формується лише на стадії ліквідаційної процедури. Отже, якщо розуміти буквально цю норму, то існує невизначеність, як саме будуть застосовані наслідки недійсності або зобов'язання щодо повернення майна чи повернення грошей на стадії розпорядження майном або санації. Господарський суд має детально відобразити у своєму рішенні, не чекаючи відкриття ліквідаційної процедури, як саме це повинно виконуватися.

Одним з варіантів виходу з даної колізії є застосування судом приписів статей 203, 215 ЦК України для вирішення питання про визнання недійсним правочину та статей 216, 388 ЦК України для вирішення питання про застосування наслідків недійсності правочинів, оскільки приписами статті 2 КУПБ, якими визначено законодавство, що регулює провадження у справах про банкрутство, не встановлено обмежень для застосування норм ЦК України під час розгляду справ про банкрутство.

Слід звернути увагу на те, що стаття 42 КУПБ, на відміну від статті 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», не передбачає права вибору кредитора за недійсним правочином на погашення свого боргу у першу чергу в процедурі банкрутства або виконання зобов'язання боржником в натурі після закриття провадження у справі про банкрутство.

Правові наслідки визнання недійсною угоди боржника у межах справи про банкрутство будуть такі. По-перше, враховуючи те, що грошові вимоги у сторони за недійсним правочином виникають до боржника вже після відкриття провадження у справі про банкрутство, його слід віднести до поточних кредиторів. По-друге, автоматично ця особа не стає кредитором у справі після винесення ухвали про визнання правочину недійсним, вона має повернути майно або кошти боржникові. По-третє, якщо майно чи кошти сторона за договором поверне боржнику, він зможе розрахуватися з таким

поточним кредитором на стадії розпорядження майном чи санації. Четверте, якщо ж розрахунок з такою особою на стадіях розпорядження майном та санації не проведено, то подати заяву про грошові вимоги до банкрута сторона за недійсним правочином зможе лише в межах ліквідаційної процедури, як і всі поточні кредитори, і її вимоги підлягають включенню до четвертої черги задоволення [5, с. 92-93].

Отже, зміни у законодавстві про неплатоспроможність та банкрутство, а саме прийняття Кодексу України з процедур банкрутства, суттєво вплинули на розвиток інституту визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство. Збільшивши у часі підозрілий період з одного року до трьох років, законодавець збільшив можливість захисту кредиторами своїх інтересів та забезпечення справедливого задоволення своїх вимог. Але значна кількість питань, у тому числі щодо наслідків визнання правочинів боржника недійсними, залишилися недостатньо врегульованими. Це має виправити зрозуміла стабільна та єдина судова практика.

Список використаних джерел

1. Малишев К. И. Избранные труды по конкурсному процессу и иным институтам торгового права / К. И. Малышев. М. : Статут, 2007. 795 с.
2. Постанова Верховного Суду від 30.01.2019 у справі № 910/6179/17. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79846005>.
3. Пригуза П. Проблеми визнання недійсними правочинів боржника в процедурах банкрутства [Електронний ресурс] / П. Пригуза // Юридичний вісник України – 2013. – № 21. – Режим доступу: https://yurincom.com/legal_practice/analychna_yurysprudentsiia/problems-vyznannia-nedijsnomy-pravochyniv-borzhnyka-v-protsedurakh-bankrutstva.
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.03.2019 у справі № 920/715/17. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81013412>.
5. Камша Н. Проблемні питання наслідків визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство / Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства. Збірка наукових статей / За

загальною за редакцією д.ю.н., судді Верховного Суду С. В. Жукова. К.:
Алекта, 2019. 224 с.